
GRAMÀTICA DELS GIRA-SOLS

Elvira Cambrils

**Premi Isabel de Villena
Premis Literaris Ciutat de València**

// l'eclectica //

TRES POMES

Com en un conte, arriba el dia en què una dona ben entrada en edat es decideix a parlar amb un home que és el seu marit des de fa quaranta-cinc anys. Ha de dir-li una cosa important per als dos. El migdia és térbol, igual que tot el matí d'aquest divendres de mitjan gener, i acaben de seure a taula per a dinar.

Anna no ha anat a classe de pilates, com sol fer dos matins a la setmana des que s'ha jubilat, pensant com li ho dirà, quina serà la seua reacció. Ara, davant del marit a la taula del saló menjador, no gosa mirar-lo a la cara, per por que li endevine el pensament.

Al capdavall, diu:

A la vesprada, tornes al despatx?

La veu ressona per tot el saló, que tremola al ritme del seu pit.

No ho tenia previst, respon Gaspar sense alçar la vista del plat. Com sempre. Com si no s'haguera de produir la notícia. Com si el plat s'haguera d'esfumar en apartar els ulls.

Anna sent el galop del cor a les temples.

No ho puc fer, es diu. No, amb aquest batec.

A l'hora de la veritat l'actriu ha oblidat el text. Les paraules recorren atropellades els lòbuls cerebrals, cavalquen les unes sobre les altres, es confonen. No, així no! Calma, calma. Anna desvia la mirada cap a la pantalla del televisor, en un extrem de l'aparador pròxim a la taula, i com un autòmat inicia el viatge de la cullera del plat a la boca. Les imatges de la guerra d'Ucraïna, la pols grisa, la sang roja, el llençol blanc que amortalla les víctimes llisquen per la retina, com l'aigua que corre acuitada pel rierol,

sense que la ment ho processe. No aconseguix domar els mots que s'amunteguen en un remolí de frases plenes d'interrogants. Si es girara cap al finestral que recorre el saló, veuria la determinació dels xiprers, acariciats pel sol que s'escola entre els núvols, a continuar enlairant-se, a projectar l'ombra sobre el paviment del passeig del Calvari. Però Anna no es gira. L'actitud de Gaspar, tan quotidiana, tan aliena al que està a punt de rompre's dins d'ella, la dissuadeix d'atrapar la primera paraula, la que la durà a la destinació prevista. El mira de reüll. Gaspar mastega impacient amb els ulls al plat i el pensament, de segur, a l'oficina. La pereta grisa, sempre refinada, que es va deixar als seixanta per ocultar una mica els estralls de la vellesa, li dona un aire de galant madur que es resisteix a la invisibilitat. Gaspar. Quin nom tan adient per a un home que ha assumit el paper de secundari.

Si t'apeteix fer una volta per les Rotes, podria acostar-me al despatx, diu el marit al cap d'una estona, com si recordara de sobte que no està sol, que la dona li ha parlat, que deu voler alguna cosa.

Gaspar és constructor, el soci principal d'una empresa amb seu al polígon industrial de la capital de la comarca, una ciutat costanera a díhuit quilòmetres de la població on viuen. Construeix xalets sumptuosos per a residents estrangers. També ha construït el seu, més modest, en una zona residencial dels afores del poble. En modernitzar el negoci heretat del pare li va posar un nom que sonara, VICO Construccions, l'acrònim amb les inicials dels seus cognoms: Vives i Costa. Les Rotes és la zona muntanyenca, a la vora de la mar, al sud de la ciutat on s'ubica el despatx.

He de consultar alguns detalls sobre un pressupost, continua ell en el moment en què alça els ulls cap al televisor, alié a les notícies. A Gaspar, les úniques notícies que li importen són les de l'empresa.

Les paraules entremaliades fugen del que han de dir al marit i s'abracen a les tres pomes del fruiter, en un costat de l'aparador. Corren pels laberints de la memòria i s'enfilen per l'inici de la novel·la que encara dorm dins d'ella, com l'Anatòlia Sevoiants, la seua protagonista, que «un divendres, tot just després de migdia, quan el sol ja havia travessat el zenit i lliscava solemnement cap a la punta oest de la vall» es va estirar al llit «disposada a morir-se» amb la mateixa resolució amb què ella ha segut a taula disposada a deixar morir una història.

Li ho ha de dir.

Però en lloc de soltar-ho, balbucejia:

Sí..., estaria bé fer una volta per les Rotes...

I deixa la frase en suspens d'igual manera que trau el cap de la piscina per a alenar i continuar la cursa sota l'aigua fins a abastar la meta.

LA DONA QUE VA ESDEVENIR EL PERSONATGE D'UNA FICCIÓ

Després de passar per l'oficina, Gaspar i Anna s'enfilen amb el Volkswagen Tiguan d'ella de color roig per la carretera de les Rotes. Condueix Gaspar, com sempre que viatgen junts. En aplegar al mirador del final, on les roques i la mar s'ajunten en una abraçada d'escuma, l'oratge no convida a passejar. Seuen a la terrassa d'un restaurant de cara a l'horitzó marí entre paravents de plàstic, mentre la torre del Gerro els mira expectant i el tebi sol d'hivern lluita amb els núvols per a acariciar-los la cara.

Les tasses de café romanen inquietes sobre la taula.

Gaspar, ets un bon marit...

Arriba el moment que ha esperat tot el dia, des que ha sonat el despertador del mòbil de l'home, des que l'ha mirat en eixir del bany, quan li ha dit que ella s'alçava de seguida, quan ha sentit l'esclafit sord de la porta automàtica de la cotxera en tancar-se i el soroll a penes perceptible del BMW, quan ha decidit no anar a classe de pilates, quan han dinat i s'han arrepatat una estona al sofà de cara al televisor de setanta-cinc polzades –gran com el volia ell per a veure Rafa Nadal–, quan el cotxe recorria el trajecte fins al despatx de VICO Construccions, quan Gaspar li ha dit que no hi era la persona amb qui havia de parlar i que si volia anar a les Rotes.

Sap que la veu la delata, però ha de continuar la cursa.

L'actriu ha d'interpretar el seu paper.

Supose que sí..., diu l'home, que alça els ulls de la tassa de café a l'espera d'alguna petició. O és el que espera...

Ho diu amb la modèstia del professional que ha de complaure el client.

Em dol dir-t'ho.

Què passa?, pregunta una mica astorat pel to de veu de la dona, i abaixa els ulls cap a la cullereta, que traça un cercle irregular dins del café.

El cap cot de Gaspar, tan indefens, dispara l'instint de protecció que es va desfermar amb l'ímpetu de l'onada d'un tsunami en veure la careta de Diana, la filla acabada de nàixer que li posaven al braç. Anna no sap si continuar o inventar alguna excusa que justifique l'expectativa creada.

Dis-me el que m'hages de dir, que no soc una criatura, la interpel·la alçant els ulls de la tassa.

M'és molt difícil i no sé per on començar.

Doncs comença pel final.

Anna tracta de guanyar temps, d'aturar el poltre desbocat que cavalca per dins. No es pot fer arrere. Ho ha de dir. Els darrers dies ho ha tingut molt clar. I també al matí. Però ara vol retardar la notícia. Tem el sofriment que li puga ocasionar a ell, que és un bon marit.

No ho compliques més, Anna. Digues el que hages de dir.

Estic veient-me amb un home més jove.

No era la frase que havia assajat. No sap d'on ha eixit. Per què s'ha escolat la paraula «jove»? I «estic veient-me»?

Al cap d'un breu silenci, Gaspar escura el café i pregunta sense mirar-la:

Vols que ens separem?

No!, s'afanya a dir ella.

Anna mira l'home que té al davant com si fora la primera volta que el veu. Malgrat les arrugues del front, la pell flàccida de les galtes i els cabells rals, la bellesa de la joventut encara hi és.

No ho sé, rectifica després del «no» rotund.

I quan ho sabràs?

Només et demane una pausa.

Vols un altre café? O un gintònic?

Millor un gintònic.

La sensació d'irrealitat, de material literari, que l'ha acompanyat des que Àngel Gilabert li va proposar veure's en un bar de les Marines, apaivaga els batecs de les temples. La torre del Gerro, impassible al seu promontori davant l'horitzó marí, desvia la mirada. Les gavines s'allunyen mar endins. El vent xiula una melodia del desamor. No és una professora d'Història jubilada, casada des de fa quaranta-cinc anys, mare d'una filla, iaia d'un xiquet i una xiqueta, i lectora empedreïda, sinó el personatge d'una ficció. El desig de llibertat de Hanna, la protagonista d'*El meu Mikhael*, niua en ella.

Desconeixia l'existència de la novel·la d'Amos Oz, però algú la va proposar per a una de les cites virtuals del club de lectura, virtual per imperatiu del confinament de la pandèmia. La va llegir i ja no va dormir tranquil·la. «Morirem sense haver-nos tocat mai, Mikhael!», diu Hanna al seu marit. «Tocat. Entremesclat. No ho entens. Perdre's l'un dins l'altre. Fondre's. Soldar-se. Pujar cap a cims interiors.» L'atzar va entrar en joc per a dir-li-ho a la cara, que era una covarda, que es traïa a si mateixa. Què et passa, Anna? T'ho ha de dir un personatge literari per a reconèixer-te? I si no s'haguera proposat la novel·la? Si no l'hagueres llegida mai? Ho continuaries amagant?

El paral·lelisme entre el seu matrimoni i el de la novel·la d'Oz és prodigiós. I, tanmateix, l'assalten els dubtes. M'he extraviat en la fantasia com Hanna? Paga la pena infligir tan gran sofriment a Gaspar, que és un bon marit? Encara som a temps de reparar un error? O, potser, és Àngel que m'ha col·locat en la difícil situació d'haver de mirar-me a l'espill?

L'ALEGRE TRISTESA DEL CARAGOL

En aquell mateix moment en què Anna i Gaspar demanen un gintònic al restaurant del mirador de les Rotes mentre la torre del Gerro desvia la mirada, Àlex, el net major d'ambdós, observa rere la finestra del saló el cotxe de son pare al passeig nou de l'eixample, aparcant a la zona d'estacionament davant de casa.

Ha estat esperant-lo.

Vol fer-li una pregunta.

Encara li resulta estrany que son pare toque al timbre. Però Clement, com l'anomena sa mare, mai el pare o ton pare sinó Clement a seques, ha de complir el pacte, que segons ella inclou tocar al timbre en lloc d'obrir amb la clau, com feia abans. Palplantat a la vorera davant la tanca de color gris, que rodeja el xicotet jardí, mira cap al cel com si preguntara als núvols. Àlex mira també l'esquadró de núvols que vigila el poble i el raig solar que s'hi escola espentant-los cap als costats, com ell quan s'obri pas entre els xiquets del cor, a dalt de l'escenari de l'auditori, perquè el vegem la mare, el pare, la iaia Anna, el iaio Gaspar i Tina; els avis de València no poden anar mai als concerts del conservatori.

Ets tu?, sent la veu de sa mare.

Entre?, pregunta Clement per l'interfon.

No, que Àlex arribarà tard a classe.

Soparàs amb nosaltres?

Saps de sobres que no. Per què m'ho preguntes cada vegada?

Què deu haver passat perquè la mare estiga de tan mala lluna? La coneix bé i sap que hi ha un rum-rum que la neguiteja. Però què?

Diana, estàs bé?, pregunta per l'interfon son pare, que també deu haver notat el canvi d'humor.

I, a tu, què t'importa?, contesta sa mare irada.

Ei, aquesta manera de parlar no forma part del pacte!

El pacte. Quin pacte? Ell no ha pactat res. Li entren ganes de preguntar de quin pacte parlen i fins quan ha de durar aquesta situació, per què no els ho expliquen clar, a ell i a la germana; però el so de l'interfon en tancar-se alhora que s'obri la porta de casa el deixa amb els dubtes a la boca. Mou el cap foragitant el pensament. Mira la germana asseguda a dalt dels escalons, a mitjan saló, que baixen als dormitoris –la casa és d'una sola planta, distribuïda en dos nivells seguint la morfologia del terreny– i corre amb la motxilla a l'esquena cap a la porta del jardí.

Prem el mànec d'obertura i, en l'instant en què les bandes compactes d'alumini blanc de la porta se separen del marc, li ve al pensament el que volia preguntar a son pare.

Demà podem anar al cine?

Si la mare vol, sí. Però besa'm primer, no?, respon el pare, que sembla abstret.

La mare sí que vol, que ja li ho he demanat, s'afanya a respondre mentre atansa els llavis a la barba de dos dies de son pare. Joel m'ha dit que ha vist una pel·lícula que li ha encantat.

Ah, sí?

Sí, als cines del centre comercial. Joel diu que és la que més li ha agradat de totes les que ha vist i ell en veu moltes.

Àlex somriu amb l'entusiasme dels nou anys.

Aleshores està fet. Dissabte, al cine!

El somriure de son pare li produeix una mena d'alegria trista, com la que deu sentir el caragol arrossegant-se per la fullaraca humida del jardí quan l'atrapa per la closca, l'enlaira i se l'endú del paradís.

L'ARQUER I EL CUC ROSEGADOR

Després de la pel·lícula, anirem a la pizzeria?

El pare continua abstret.

Si van a la pizzeria, dormiran al pis de Clement. La mare diu que la casa li cau al damunt quan està sola, i a ell li recorre un calfred per l'esquena en imaginar les parets i el sostre abraonant la mare amb urpes esgarrifoses. Però quan tornen, diumenge al capvespre, la casa continua igual i la mare sembla contenta.

Tenia raó la iaia quan deia que era molt més guai tindre dues cases. Quan el pare vivia a casa a penes el veien, sempre afaenat; ara juguen als escacs i van al cine. Tina i ell en tenen tres, de cases. De vegades també dormen a la casa dels iaies Gaspar i Anna. I és superdivertit. La iaia Anna és una mica fada o maga o reina de Kaixan. Com els Reis Mags, que provenen d'aquella ciutat de l'Orient.

Mentre s'instal·la al seient adaptador del darrere del cotxe i estira la banda del cinturó de seguretat per a enganxar-lo a la sivella, se'n torna a la pel·lícula que li ha contat Joel. L'escena imaginada li fa cosconelles a l'estómac com una carícia suau.

Àlex, heu fet enfadar la mare? On estava Tina? Per què no ha eixit a acomiadar-nos?, pregunta son pare.

Ell el sent, sap que li està preguntant alguna cosa, però l'ignora perquè la imatge de l'arquer de la pel·lícula l'acapara per complet. El raig que s'obri pas entre els núvols travessa la finestreta, dret als seus ulls, i li barra el rostre de Clement, que l'observa pel retrovisor. Es mor de ganes per veure l'heroí

invencible de l'arc. A ell li encanta disparar com un guerrer amb l'arc que li va regalar la iaia Anna per a l'aniversari, a més d'un carcaix de pell amb set fletxes de fusta i una diana multicolor. Quin regal més guai! Amb el cap cot sobre la sivella del cinturó de seguretat que es nega a rebre el passador, es veu a si mateix tensant l'arc, a punt de disparar. Aleshores li arriba, impacient, la veu inquieta del pare.

No em sents, Àlex?

El passador del cinturó de seguretat es nega a entrar a la sivella i ell esdevé l'heroi de la pel·lícula enfrontant-se a la malvada fera salvatge. A la fi, aconsegueix vèncer-la. La veu del pare, una mica irritada, el trau del seu triomf en la lluita contra la sivella díscola. M'escoltes, Àlex? Què ha d'escoltar? Sap que al pare no li agrada que s'entotsole, que no li responga. Li sap tan greu que s'enfada. I ell no vol fer-lo enfadar, perquè això és el pitjor, que els pares s'enfaden i el cuc isca del seu amagatall per a rosegat-lo per dins, als intestins, a l'estómac, als pulmons... Ja li agradaria poder disparar les fletxes al cuc rosegador i eliminar-lo.

Què?

Heu fet enfadar la mare?

Nooo! La mare està molt contenta amb nosaltres, s'afanya a dir.

Ho diu perquè son pare el deixa tranquil durant el trajecte fins al conservatori de la població veïna, a nou quilòmetres, i poder tornar al joc. Però el pare s'entesta a fer-li preguntes.

Com està la iaia Anna?

Fa dies que no la veig, respon sol·lícit per agradar al pare.

Està malalta?

No ho sé. Però crec que no, la mare ens ho hauria dit.

El pare sembla satisfet amb la resposta. Calla. Ell torna al joc mentre el cotxe s'enfila per la circumval·lació cap a la carretera.

No m'has contat com va anar l'acampada de dissabte, diu el pare cercant el seu rostre pel retrovisor.

Molt bé. Ho vaig passar molt bé.

I no vas tindre fred?

Ni miqueta! El sac de dormir que em va regalar la mare és d'alta muntanya, de menys tres graus! No vaig tindre gens de fred. El sac de Joel era d'estiu i es va alçar a mitjan nit per a posar-se el plumífer. Jo vaig dormir en pijama, com a casa. Va ser genial.

El pare deu haver-se quedat satisfet per la manera com diu «me n'alegre molt», i deixa de mirar-lo per l'espillet retrovisor. Sap que li agrada que li conte coses, sobretot des que va acabar l'estiu, que no dorm a casa ni obri la porta amb la seua clau. I ell procura satisfer-lo. La iaia Anna diu que no s'ha de respondre amb monosíl·labs i que quan s'utilitzen cal afegir noves paraules. A ell li pareixia correcte dir «sí» o «no» quan et pregunten si t'ha agradat alguna cosa o si l'has vista. Però sembla que no ho és, diu l'àvia que respondre amb un monosíl·lab és poc cortés, que un «sí» o un «no» a seques és com si volgueres tallar la conversa, com si digueres «no em parles que no vull saber res de tu».